

Asia: VN/10343/2024

Begäran om utlåtande om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till skärgårdslagen

Lausunnonantajan lausunto

Sammanfattning av era kommentarer för att utarbeta ett sammandrag av utlåtandena

Vi understöder att lagen om främjande av skärgårdens utveckling moderniseras och förtydligas för att bättre motsvara dagens skärgårdsförhållanden och förändrade samhällsstrukturer samt stärka skärgårdens livskraft, möjligheterna att bo i skärgården och att värna om skärgårdens kulturarv och naturvärden.

Det är särskilt viktigt att lagstiftningen tydligare än i dag skiljer mellan olika typer av skärgårdsområden och verkliga skärgårdsförhållanden.

Vi anser att definitionen av begreppet skärgård i 3 § är den mest avgörande paragrafen i lagförslaget, eftersom den ligger till grund för all vidare tillämpning av lagen, inklusive frågor som rör service, trafik, beredskap, planering och resursfördelning.

Om definitionen blir för bred, alltför geografiskt schematisk eller lämnar stort tolkningsutrymme, finns en betydande risk för att begreppet skärgårdsboende urvattnas.

Detta kan i praktiken missgynna de områden där skärgårdsförhållandena påtagligt påverkar vardagslivet och där behovet av riktade åtgärder är störst.

Era kommentarer om 1-2 § och motiveringen till dem

Vi understöder lagens syfte, men betonar att syftet inte enbart bör förstås som ett bevarandeideal, utan även som ett aktivt uppdrag att utveckla förutsättningarna för ett fungerande vardagsliv i skärgården. Utveckling av service, trafik, trygghet och näringsliv är centrala för att möjliggöra fast bosättning och långsiktig livskraft i skärgårdsområden.

Vi anser den sektorsövergripande utgångspunkten vara ändamålsenlig. Samtidigt ser vi behov av tydligare samordning och uppföljning, så att skärgårdsperspektivet får konsekvent genomslag i praktiken och inte fragmenteras mellan förvaltningsområden. Metoderna för uppföljning bör därför förtydligas i motiveringarna.

Era kommentarer om 3-6 § och motiveringen till dem

Vi ser det som positivt att lagförslaget tydligare definierar begreppet skärgård och kopplar klassificeringen till den nationella skärgårdsklassificeringen. Samtidigt vill vi betona att skärgårdsförhållanden inte kan fastställas enbart utifrån geografiskt läge eller kartbaserad indelning.

Det avgörande är helheten av de praktiska förutsättningarna för vardagslivet, såsom tillgång till service, trafikförbindelsernas funktionalitet och tillförlitlighet, restider året runt samt beroendet av färje och båtförbindelser. En alltför schematisk indelning riskerar därför att missa väsentliga skillnader i faktiska skärgårdsförhållanden.

Vi anser att den nuvarande indelningen i skärgårdskategorier är problematisk. Särskilt kategorin mellanskärgård är otydlig och funktionellt svag. Den tillför begränsad tydlighet i lagens tillämpning och återspeglar inte tillräckligt väl skillnader i boende, service och utvecklingsförutsättningar.

Skärgårdsförhållanden bör inte betraktas som ett hinder för utveckling, utan som ett särdrag som kräver anpassade lösningar. Lagstiftningen bör därför stödja skärgårdsområdenas livskraft och potential.

Vi anser dessutom att kommunalt fastställda generalplaner för skärgårdsområden, som bygger på lokalkännedom och helhetsbedömning av faktiska förhållanden, bör kunna beaktas vid avgränsningen mellan inre och yttre skärgård, vid sidan av nationell klassificering.

Vi föreslår därför en indelning i tre kategorier: skärgård på fastlandet, inre skärgård och yttre skärgård. Vid avgränsningen bör kommunalt fastställda generalplaner för skärgårdsområden kunna beaktas vid sidan av nationell klassificering. Kategorin mellanskärgård bör utgå. Avgränsningen mellan inre och yttre skärgård bör baseras på en samlad bedömning av verkliga skärgårdsförhållanden, där tillgänglighet, service, trafikförbindelser och levnadsförutsättningar ges en central roll. Kommunalt fastställda generalplaner för skärgårdsområden bör i detta avseende kunna fungera som ett relevant och kompletterande underlag.

Vi anser att formuleringen om skärgårdsförhållanden som ett hinder för utveckling bör tolkas med försiktighet. Skärgårdsförhållanden är inte i sig ett hinder, utan ett särdrag som kräver anpassade lösningar. Bedömningen bör grunda sig på faktiska svårigheter att ordna service och trafik, inte på skärgårdsläge som sådant.

Vi understöder särskild identifiering av välfärdsområden med skärgårdsförhållanden. För att bedömningen ska bli rättvis bör faktisk tillgänglighet, restider och säsongsvariationer beaktas i högre grad än enbart areal- eller befolkningsdata.

Vi betonar att tillgång till service måste tolkas som faktisk och rimlig tillgänglighet. Vid bedömning av om service tillhandahålls i enlighet med paragrafens syfte ska särskild vikt fästas vid restider, förbindelsernas tillförlitlighet året runt samt möjligheten för skärgårdsinvånare att använda tjänsterna utan oskälig belastning. En ordning där service i praktiken kan nås endast genom långvariga, kostsamma eller osäkra resor kan inte anses uppfylla paragrafens krav. Trafikförbindelsernas funktionalitet bör därför ses som en del av servicehelheten.

Era kommentarer om 7-8 § och motiveringen till dem

Vi anser att bestämmelsen är av grundläggande betydelse för möjligheten till stadigvarande boende i skärgården och bör tillämpas med utgångspunkt i faktiska vardagsbehov. Förbindelsefartygstrafik i skärgården utgör inte ett kompletterande transportmedel, utan en funktionell motsvarighet till vägförbindelser på fastlandet. Servicenivån bör därför fastställas så att den möjliggör rimlig pendling till service, arbete, utbildning och samhällsfunktioner samt tryggar näringsverksamhetens förutsättningar.

Vid fastställande av rutter, fartområden och servicenivå bör bofasta invånares behov ges företräde

Vi understöder bestämmelsen och betonar att beredskap i skärgården måste ta hänsyn till begränsade alternativa förbindelser, långa avstånd och varierande väder- och isförhållanden.

Era kommentarer om 9-10 § och motiveringen till dem

Vi understöder bestämmelsen. För att den ska få verklig effekt bör konsekvensbedömningar bygga på lokal kunskap om vardagslivets faktiska förutsättningar i skärgården och inte stanna på en formell nivå.

Vi betonar att skärgårdens näringsliv ofta är småskaligt, säsonsberoende och transportkänsligt. Dessa faktorer bör tydligt motivera riktade stödåtgärder som stärker fast bosättning och lokal livskraft.

Era kommentarer om 11-12 § och motiveringen till dem

Vi anser att kommunalt fastställda generalplaner för skärgårdsområden, som bygger på lång beredning och lokalkännedom, bör erkännas som centrala verktyg även i statlig tillämpning av lagen.

Vi understöder bestämmelsen och betonar att stödsystemen bör vara tillgängliga även för små aktörer, byagemenskaper och föreningar som i praktiken upprätthåller skärgårdens miljö- och kulturvärden.

Era kommentarer om 13-14 § och motiveringen till dem

Vi understöder bestämmelsen och anser att lägesbilden bör inkludera indikatorer som speglar vardagslivets funktionalitet, såsom tillgänglighet till service och trafikförbindelsernas tillförlitlighet.

Vi ser skärgårdsdelegationen som en central aktör. Delegationens sammansättning och resurser bör säkerställa god representation från olika typer av skärgårdsområden och verklig koppling till skärgårdsbornas vardag.

Era kommentarer om konsekvenser (kapitel 4.2 Huvudsakliga konsekvenser)

Vi anser att konsekvensbedömningen i propositionen i huvudsak är ändamålsenlig och att lagförslaget har potential att stärka skärgårdens livskraft samt värna om natur- och kulturvärden. Det är positivt att skärgårdens särdrag erkänns tydligare än tidigare och att bedömningen stöds av externa utredningar.

Samtidigt vill vi understryka att många av de positiva konsekvenser som beskrivs är beroende av hur lagen tillämpas i praktiken. Särskilt definitionen och klassificeringen av skärgårdsområden får stor betydelse för om de ekonomiska, sociala och jämlikhetsrelaterade effekterna uppnås i verkligheten.

Även om propositionen formellt inte bedöms innebära betydande ekonomiska konsekvenser, kan indirekta effekter uppstå genom hur skärgårdsförhållanden beaktas vid servicearrangemang, trafiklösningar och resursfördelning. En alltför schematisk tillämpning kan leda till ojämn behandling mellan olika skärgårdsområden.

Vi delar bedömningen att propositionen kan ha positiva miljökonsekvenser. Samtidigt vill vi betona att en levande och bebodd skärgård är en central förutsättning för långsiktigt miljö- och kulturarvsarbete. Boende-, service- och tillgänglighetsfrågor är därför nära kopplade till miljökonsekvenserna.

När det gäller jämlikhet är propositionens ambitioner välgrundade. I praktiken avgörs jämlikheten dock av faktisk tillgång till service, fungerande trafikförbindelser och rimliga restider. Vi ser det som positivt att även säsongsboende beaktas, men anser att lagens huvudsakliga fokus bör förbli på förutsättningarna för fast bosättning.

Sammanfattningsvis anser vi att propositionen kan få positiva konsekvenser, förutsatt att begreppet skärgård och skärgårdsförhållanden tillämpas på ett sätt som speglar verkliga vardagsförhållanden och att lokalkännedom ges betydelse i tillämpningen.

Era kommentarer om allmänna motiveringarna (kapitlen 1-12, bortsett från kapitlet 4.2 Huvudsakliga konsekvenser och 7 Specialmotivering)

Vi anser att de allmänna motiveringarna i propositionen i huvudsak är välgrundade och ger en aktualiserad bild av skärgårdens förändrade förutsättningar. Det är väl motiverat att den nuvarande lagen från 1981 ersätts med en ny lag som bättre beaktar dagens samhällsstruktur, skärgårdens mångfald samt kommunernas och välfärdsområdenas nuvarande roller.

Vi delar bedömningen av nuläget och behovet av reform. Särskilt beskrivningen av ökat säsongsboende, multilokalitet, tillgänglighetens betydelse och den förändrade förvaltningsmodellen är relevant. Det är positivt att både fast bosättning och säsongsboende beaktas, samtidigt som fast bosättning fortsatt ges en central roll för skärgårdens långsiktiga livskraft.

När det gäller definitionen av skärgård noterar vi att motiveringarna i stor utsträckning bygger på naturgeografiska och kartbaserade kriterier. Detta ger en enhetlig nationell grund, men vi anser att motiveringarna tydligare bör betona behovet av en funktionell tolkning, där vardagslivets faktiska förutsättningar – såsom tillgänglighet, service och trafikens tillförlitlighet – ges större vikt vid tillämpningen.

Vi ser det som positivt att förbindelsefartygstrafikens betydelse och beredskapsfrågor behandlas utförligt. Fungerande förbindelser och beredskap är grundläggande för boende, service och säkerhet i skärgården, och det är motiverat att dessa frågor lyfts fram tydligare än tidigare.

Motiveringarna om kommuner, välfärdsområden och planering är i huvudsak balanserade. Kopplingen till välfärdsområdenas finansiering och serviceansvar är viktig, liksom tydliggörandet av skärgårdslagens koppling till planering enligt lagen om områdesanvändning. Samtidigt anser vi att kommunernas lokalkännedom och planeringsunderlag kunde tillmätas större betydelse i motiveringarna.

Vi stöder synsättet att skärgårdens särskilda förhållanden ska beaktas vid främjandet av näringslivet och vid allokering av stöd. Det är också positivt att skärgårdens kulturarv och kulturmiljöer lyfts fram tydligare och ges en mer framträdande roll än i den gällande lagstiftningen.

Sammanfattningsvis utgör de allmänna motiveringarna ett stabilt underlag för lagförslaget. För att fullt ut stödja lagens syften bör de dock tydligare framhäva skärgårdsförhållandenas funktionella innebörd, vardagslivets praktiska realiteter och betydelsen av lokalkännedom vid tillämpningen.

Era kommentarer om utkastet till statsrådets förordning om skärgårdsdelegationen

Vi ser det som motiverat att statsrådets förordning om skärgårdsdelegationen uppdateras i samband med den nya skärgårdslagen. Det är positivt att delegationen även fortsättningsvis är parlamentarisk och att olika typer av skärgårdsområden ska vara representerade, men detta bör förstås funktionellt och inte enbart geografiskt. Förordningen bör tydligare stödja delegationens roll i uppföljningen av lagens genomslag och i arbetet med läges- och utvecklingsbilden över skärgården. För att uppdraget ska vara verkningsfullt krävs även tillräckliga resurser och ett aktivt samspel med kommuner och välfärdsområden.

Rehnberg Charlotte
INGÅ FISKARGILLE R.F.